



n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije  
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency  
for Higher Education

## EVALVACIJA VZORCA ŠTUDIJSKIH PROGRAMOV 2024

### SMERNICE ZA STROKOVNJAKE

Svet Nacionalne agencije RS za kakovost v visokem šolstvu je za vzorec študijskih programov za leto 2024 določil študijske programe s smermi in na agenciji smo se odločili, da za presojo takih programov pripravimo smernice, ki Vam bodo, upamo, v pomoč. S presojo študijskih programov s smermi bi na agenciji radi ugotovili, kako se taki programi izvajajo. Smeri namreč ni potrebno akreditirati, ampak jih zavodi lahko uvedejo zolj kot spremembo, zato agencija nima celotnega pregleda nad tem, kako potem taka smer v dejanskosti zaživi. Te vzorčne evalvacije bi nam zato dale številne koristne podatke, s katerimi bi agencija lahko oblikovala nadaljnje korake pri postopanju s študijskimi programi s smermi.

Vsak izmed izbranih programov je unikum, ki pri presoji zahteva specifičen pristop. Programi s smermi se lahko med seboj bistveno razlikujejo po zasnovi, zato so smernice oblikovane dovolj široko, da obravnavajo različne primere. Naj za uvod začnemo z definicijo smeri, kot jih razumejo agencija in nekateri visokošolski zavodi:

*Smer je večja enota študijskega programa, kadar se predmetnik, praviloma v višjih letnikih, razveji na večje vsebinsko zaokrožene enote (celote), povezane s stroko, znanstveno ali umetniško disciplino ali njenim delom na tistem področju po klasifikaciji Klasius-P-16, v katerega je uvrščen celoten študijski program. Študijski program s smermi opredeljujejo skupni temeljni predmeti na tem področju in različni predmeti po smereh, ki dajejo različne predmetno-specifične kompetence oziroma učne izide, zato omogočajo pridobitev različnih strokovnih naslovov.*

Specifika programov s smermi je ta, da jih je treba presojati kot celoto, a hkrati ne smemo pozabiti na posebnosti vsake smeri, ki pa mora biti s študijskim programom neločljivo povezana, kar pomeni, da se mora posodabljanje smeri odsliskavati v zgradbi, sestavi, celovitosti študijskega programa ... Akreditacija je bila podeljena študijskemu programu kot celoti, in ne vsaki smeri posebej.

Program mora biti kljub smerem vsebinsko in po sestavi dovršen, da se ohranja povezanost učnih načrtov in predmetnika (smeri) s cilji in kompetencami. Strokovnjaki morate preveriti, ali so kompetence in cilji programa ustrezni glede na smer, ali lahko študentje ključne kompetence (tako po vsebini kot po zahtevnosti) dosegajo ne glede na izbrano smer – v nasprotnem je treba predlagati, da se spremeni seznam kompetenc ali pa se za vse smeri uvedejo zahtevane vsebine, ki bodo omogočale doseganje s študijskim programom predvidenih kompetenc. Pogosto gre za združevanje sicer sorodnih, a vendarle ne istih vsebin, tako da je Vaša naloga podrobno pregledati učne načrte. Bodite pozorni, da ne gre za generično pripisovanje enakih kompetenc/ciljev vsem smerem, saj se drugače postavlja vprašanje, čemu smeri potem sploh obstajajo.

V skladu s tem je pomembno presoditi, kako so smeri umeščene v temeljno disciplino ali študijsko področje programa. Enako velja za raziskovalno delo, ki se odvija na zavodu, kar nas privede k pomembnemu vprašanju: ali so smeri »primerljivo« razvite? Torej ali vse izkazujejo primerljivo aktivnost pri raziskovalnem in pedagoškem delu, ali so nekatere manj razvite (mogoče tudi »podhranjene« znotraj programa, ker ni sistema, ki bi zagotavljal razvoj ...), ali je na vseh smereh dovolj kadra, ali imajo na vseh smereh enake možnosti za znanstveni in pedagoški razvoj in dodatno izobraževanje, ali so pogoji za dokončanje povsod enaki ... Presoditi je treba tudi, ali študijski program še vedno ohranja svojo osnovno disciplinarno



n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije  
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency  
for Higher Education

naravnost, saj želijo zavodi s smermi razširiti področje programa, da morda povečajo število študentov. Strokovnjaki naj presodijo, ali je program sestavljen v skladu z disciplino, ki jo ima v imenu in temeljnem področju (KLASIUS/FRASCATI), saj mora zavod razvijati vsa področja, na katera posega, a hkrati naj ne zanemari temeljnega področja, na katerega je vpisan. Če gre za smeri, ki podrobneje razčlenjujejo osnovno disciplinarno področje študijskega programa, presodite, kako se smeri umeščajo v osnovno disciplino programa, v kakšnem deležu so zastopane, ali je poudarek bolj na aplikativnih ali teoretskih smereh, v katere smeri je vpisanih več in v katere manj študentov ter kaj je razlog temu, ali raziskovalna (razvojna oziroma umetniška) dejavnost zavoda podpira izvajanje vseh smeri ali pa je morda zavod bolj usmerjen v raziskovanje zgolj določenih smeri (vsebinska presoja raziskovalnih projektov in programov ter znanstvena produkcija – ne velja pogledati zgolj naslovov, vsebin teh dejavnosti, temveč tudi njihovo relevantnost, odmevnost ipd.). Prav tako velja presoditi tudi sodelovanje z okoljem (sodelovanje z drugimi institucijami pri izobraževanju, raziskovanju, tržni dejavnosti ipd.). Magistrski programi morajo imeti razvito znanstvenoraziskovalno dejavnost (ali so projekti skupni za več smeri, ali prihaja do sodelovanja, prepletanja ...). Bodite pozorni, kako se odvija posodabljanje študijskih programov (bolj na vsaki smeri posebej ali bolj na programu kot celoti; od kod prihaja pobuda – od študentov, predavateljev, koordinatorjev programa, upravnega odbora, drugih deležnikov – in s kakšnimi motivi – zaradi razvoja discipline, potreb trga), ali so smeri zastopane v kakem organu, koliko se predavatelji prepletajo glede na smer (koliko sploh vedo, katere vse smeri so), so posodobitve v skladu z dognanji v znanosti, ali sledi program znanstvenim trendom ... ter vprašanjem, ki zadevajo 3. standard (posodobljenje in razvijanje programa).

Čeprav ima vsak program več smeri, je marsikaj skupnega vsem smerem: tako je med drugim treba presoditi skupno delovanje npr. študentskih predstavništev, komunikacijo z zunanjimi deležniki, ali vsaka smer aktivno sodeluje pri skupnem SEP, ali so varovane pravice deležnikov ... Poleg tega je treba presoditi, kako zavodi pri samoevalvaciji obravnavajo smeri z vsebinskega vidika, kako utemeljujejo njihovo členitev, presojujejo kompetence; te se namreč spreminjajo glede na smeri. Tudi obremenitev študentov ni povsod enaka. Tu so zagotovo poglavitna vprašanja, kako se izvaja zbiranje informacij: skupaj ali za vsako smer posebej, ali zavodi pazijo pri izbiri deležnikov, ali uravnoteženo pridobivajo informacije? Če jih zbirajo skupaj, kako so v SEP zajete posebnosti vsake smeri? Zaradi številnih smeri Vam svetujemo, da se podrobno posvetite 1. standardu in se do vsega tam navedenega opredelite.

Pri analizi študijskih programov se vprašajmo tudi, kako se vzpostavlja sodelovanje med različnimi smermi: ali obstajajo skupni predavatelji ali druge aktivnosti, ki spodbujajo interakcijo med smermi? Kako je organizirano sodelovanje med različnimi smermi pri raziskovalnem delu in kako se med seboj povezujejo? Preglejte tudi, ali se posodobitve študijskih programov izvajajo enako pogosto na vseh smereh ali obstajajo razlike v pristopu k posodabljanju, in predvsem, kdo je zadolžen za spremembe ter na čem temelji posodabljanje, kako je to popisano v SEP ... Proučujemo tudi zgodovino smeri: kdaj so nastale in kako (takoj ali so se postopoma razvijale) ter kateri dejavniki so vplivali na njihov nastanek (npr. potrebe gospodarstva, razvoj znanstvene vede, razvoj raziskav na zavodu, vzpostavitev organizacijskih enot – kateder, oddelkov); kako se vzpostavlja sodelovanje med različnimi smermi.

## MODULI

Naj najprej opredelimo module: to so izbirne enote programa, sestavljene iz ene ali več učnih enot (predmetov) ter ovrednotene (priporočljivo po merilih za ECTS) z najmanj 5 ECTS oziroma večkratnikom tega števila. Od smeri se razlikujejo po obsegu (večinoma med 15 in 30



n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije  
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency  
for Higher Education

ECTS) in značilnostih, ki so vezani na pravice študentov (študentje pridobijo enak strokovni naziv, vpis v module poteka ob vpisu v letnik, ko se moduli izvajajo, prehodi med moduli nimajo posledic na pravice študentov ...). Nemalokrat moduli zagotavljajo izbirnost znotraj programa. Ker so moduli krajši in manjši, jih je lažje uvajati kot smeri, pogosto zahtevajo tudi veliko manjši kadrovske in finančni vložek, zato se zavodi zanje lažje in hitreje odločajo, hkrati pa lahko z njimi hitreje pokrijejo spremembe na znanstvenem področju.

Posebno situacijo predstavljajo tisti študijski programi, z moduli kjer je treba presoditi, kakšno specifično znanje prinaša modul, ali se npr. diplomanti zaradi tega lažje zaposlijo, pridobijo specifične kompetence, ki jih mogoče drugače ne bi, ali izbira modula pogojuje temo magistrske naloge, mentorja, ali se na primer moduli izvajajo vsako leto, ali imajo določeno minimalno število vpisanih, se študentje zanje odločajo že pri vpisu ali kasneje ... kot tudi vprašanja, ki so bila navedena prej za smeri (predvsem način evalviranja modulov). Preverite tudi, ali program načrtuje ukinitve kakšnih modulov ali uvedbo novih in kaj je temu vzrok (morda nov projekt, kadrovska okrepitev, odziv na pričakovanja študentov, zahteve trga ...). Pozornost velja nameniti tudi temu kako moduli formalno nastajajo, ter ali imajo skrbnika, oziroma kako je vodenje modulov urejeno (formalno/neformalno ...)

## MOŽNA VPRAŠANJA

Nekaj možnih izhodiščnih vprašanj za različne skupine sogovornikov:

- Ali je vsem profesorjem varovana avtonomija dela in raziskovanja? Kakšni so načini poučevanja, raziskovanja glede na smer, načini ocenjevanja, kakšne izobraževalne možnosti imajo, koliko lahko posegajo v posodabljanje učnih načrtov ...
- Predlagamo, da se med skupine sogovornikov povabi tudi skrbnike/vodje smeri oziroma predstojnike kateder, ki so smiselno povezani s kako smerjo. Iz pregleda vlog se zdi, da bo iz dokumentacije možno pridobiti le manjši del podatkov, ki se tičejo vprašanj smeri, tako da bo glavnino potrebno izvedeti na obisku samem. Vprašanja naj se osredotočajo na srečanja skrbnikov ali vodij smeri. Ali se ti srečujejo redno ali pa je sodelovanje bolj neformalno? Kako poteka spreminjanje smeri in kako so vključeni ključni akterji? Kako se predmeti prilagajajo potrebam posameznih smeri?
- Pri stiku z mentorji prakse/delodajalci lahko preverite, ali so kompetence posameznih smeri ustrezne. So deležniki vključeni tudi formalno ali predvsem neformalno?
- Pri študentih naj bodo zastopane vse smeri, če je to le mogoče, kot tudi npr. vpisani izredno, tisti, ki ponavljajo letnik. Zanimivo bi bilo tudi ugotoviti, na podlagi česa se študentje odločajo za izbrano smer, ali so jim smeri/moduli celovito predstavljeni, ali »vedo«, kakšne so posledice izbire ... Razlika v izbirnosti med smerjo in modulom je navadno v tem, da so za izvedbo modula določeni pogoji (vsaj 5 ali 10 vpisanih študentov, sicer ga ne izvajajo). Na to je treba biti pozoren, ko ugotavljamo zagotavljanje izbirnosti in spremljanja zadovoljstva študentov (se vpišejo na program zaradi privlačnih vsebin modula, ki ga morda tisto leto ne razpišejo, v zvezi s tem posledično lahko ugotovite kako pogosto zavodi razpisujejo module oziroma izbirne predmete). Presoditi velja tudi, ali je na vseh smereh enak pogoj za dokončanje, so študentom zagotovljene enake pravice ... Tu poglejte tudi 66. člen ZViS, ki določa, da lahko študentje »enkrat v času študija ponavljajo letnik ali spremenijo študijski program ali smer zaradi neizpolnitve obveznosti v prejšnji smeri ali študijskem programu.« Eno izmed možnih vprašanj študentom in tudi drugim deležnikom je na primer koliko je takih, ki so smer zamenjali?



n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije  
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency  
for Higher Education

- Priporoča se razgovor s študentskimi predstavniki, kot so na primer člani študentskega sveta, predstavnik letnika, morda predstavnik smeri, če obstaja ..., ki lahko dopolnijo pogled »navadnih« študentov.
- Razgovor z asistenti in mladimi raziskovalci je namenjen tako temu, da preverite, kako se pri študijskem programu skrbi za kadrovske razvoj, kot tudi, kolikšna je njihova vpetost v posodabljanje programa. Izpostaviti velja tudi raziskovalne podlage, sodelovanje med smermi pri povezanih temah (interdisciplinarna diplomska in magistrska dela ter projekti), kot tudi, ali si mlade raziskovalce delijo med smermi itd.
- Ena izmed skupin sogovornikov je lahko tudi upravni odbor, senat. Naloga razgovora s senatom oziroma upravnim odborom je ugotoviti, kakšni so finančni, materialni, kadrovske resursi, kot tudi vsebinski načrti za program: kakšen je načrt za naprej? Kaj želijo doseči? Razvoj kadra? Koliko se upravni odbor ukvarja s posameznim predmetom – zavod mora imeti strategijo za razvijanje programa/smeri.

Od vseh sogovornikov je treba izvedeti, kaj jim smeri pomenijo, koliko se zavedajo različnosti, kako presojujejo različnost / jo utemeljujejo, kako promovirajo določene smeri (glede na stopnjo), kaj botruje specifičnim ukrepom in izboljšavam in kakšna je stopnja vključevanja deležnikov (nemalokrat obstaja velika razlika med posameznimi smermi) ter kako vse to vpliva na razvoj celotnega programa, ne zgolj na posamezno smer.

## ZAKLJUČEK

Predvsem je treba ugotoviti, ali program živi kot celota. Kot smo večkrat opozorili, so bili programi akreditirani kot celota. Presodi naj se tudi, kolikšne in kakšne so razlike med smermi, ter ali je smiselno imeti toliko smeri. Kot je bilo prav tako večkrat opozorjeno, je treba biti pozoren na dvojnost, ki spremlja programe s smermi – hkrati preverjati posamezne dele in celoto. Svetujemo Vam, da si pri presoji pomagata tudi z našim vodnikom: [https://www.nakvis.si/wp-content/uploads/2023/02/nakvis\\_vodnik\\_SI\\_WEB.pdf](https://www.nakvis.si/wp-content/uploads/2023/02/nakvis_vodnik_SI_WEB.pdf)

Želimo Vam kakovostno evalvacijo.